

**4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ.
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО.
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА.
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ.
СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА**

DOI:10.35774/app2023.04.094
УДК 351.741 (477) (075.8)

Ігор Метельський,

кандидат юридичних наук, доцент, в. о.
завідувача кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8518-9321>

Валерій Канюка,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1573-9137>

Іван Мельник,

старший викладач кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6292-9198>

СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Дослідження сучасного стану організації службової підготовки правоохоронців в сучасних умовах реформування Міністерства внутрішніх справ України, враховуючи подальше становлення органів та підрозділів Національної поліції, необхідність удосконалення тактики боротьби правоохоронців в умовах воєнного стану, виконання працівниками поліції в окремих регіонах держави оперативно-тактичних завдань на територіях, де ведуться бойові дії, та на деокупованих територіях ставлять підвищені вимоги до службово-бойової підготовки постійного й перемінного особового складу поліції, в т. ч. до службової дисципліни та стройового вишколу правоохоронців, забезпечення злагодженості їхніх колективних дій.

Ключові слова: *стройові вправи, стройове навчання, стройова підготовка, стройовий огляд, стройовий вишкіл, службова підготовка.*

Metelskyi I., Kanyuka V., Melnyk I.

Drill training as the main means of strengthening discipline and organizing the professional training of future law enforcement officers

The study of the current state of the law enforcement officers service training organization in the modern conditions of the reform of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, taking into account the further formation of bodies and units of the National Police, the need to improve the combat tactics of law enforcement officers under the martial law, the performance of operational and tactical tasks by police officers in certain regions of the state in the territories where hostilities are taking place and in the de-occupied territories demand higher standards of the service and combat training of permanent and non-permanent police personnel, including the service discipline and drill practice of law enforcement officers, ensuring the coherence of their collective actions.

Summarizing the materials of this study, taking into account the justification of the significant educational opportunities of military training, which contributes to strengthening the discipline and organization of professional training of modern law enforcement officers, it should be noted that the novelty of this publication is that in higher educational institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, which train specialists in the educational program «Law enforcement activities», military training became a separate discipline of the professional direction as «Physical training and self-defense skills», «Fundamentals of weapon ownership and fire training», «Tactical and special training».

Keywords: *drill exercises, drill studies, drill training, drill examination, drill practice, service training.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах правового режиму воєнного стану та кардинального реформування правоохоронної сфери України підвищуються вимоги до професійної підготовленості працівників Національної поліції України та правоохоронних органів загалом. В умовах складних соціально-демократичних перетворень, що відбуваються у сучасних умовах на теренах України, враховуючи вияв низької загальної культури серед частини молодого покоління, а також необхідності подальшого реформування системи вищої освіти України вирішення проблеми формування професійно важливих якостей працівників Національної поліції України та інших правоохоронних органів держави є актуальною і своєчасною. Удосконалення професійної підготовки працівників правоохоронних органів насамперед зумовлюється специфікою та складністю їхньої діяльності, суперечливістю соціально-економічних процесів, у які доводиться втручатися поліцейським, а також реальним станом розробленості змістовного компонента у відомчій педагогічній теорії та практиці, який в окремих випадках не відповідає реаліям суспільного життя [1].

Актуальність публікації обумовлена набуттям правоохоронцями знань, умінь і навичок, необхідних у своїй повсякденній професійній діяльності, де вони стикаються з питаннями, вирішення яких потребує високопрофесійної підготовки. Подальше реформування Національної поліції України та правоохоронних органів держави вимагає запровадження нових стандартів в організації службової підготовки правоохоронців, що не вбачається можливим без вирішення наявних недоліків, зокрема в частині стройового навчання, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті полягає в системному обґрунтуванні необхідності стройового вишколу як основного засобу зміцнення дисципліни та організації службової підготовки як основних складових професійної компетентності майбутніх працівників правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню оцінювання сучасного стану та шляхів вирішення певних актуальних проблем професійної підготовки майбутніх правоохоронців присвячено значну кількість наукових праць. Питання службової підготовки працівників органів внутрішніх справ розкрито в монографії Ануфрієва М. І., питання стройової підготовки вивчено не повністю [3]. Бондаренко В. В. глибоко аналізує зміст та визначає перспективні напрями професійної підготовки працівників патрульної поліції загалом, водночас автор не приділяє уваги ролі стройової підготовки в професійному становленні правоохоронців [5]. У праці Вайда Т. С. розглянуто стройову підготовку правоохоронців та методiku проведення практичних занять: [для науково-педагогічного складу, працівників відділів організації служби, керівників підрозділів перемінного складу ВНЗ МВС України та курсантів правоохоронців]: Автор акцентує увагу на тому, які значні виховні можливості має стройова підготовка поліцейських, котра сприяє формуванню професійно важливих якостей сучасних правоохоронців [6].

У збірнику наукових праць автори Коломієць Ю. М., Пашаєв А. З., Уварова О. Ю. визначають шляхи удосконалення рівня фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України через проведення секційної роботи із спортивних єдиноборств, проте не виокремлюють роль стройового вишколу в організації фізичної підготовки майбутніх поліцейських [8]. У матеріалах круглого столу Пашаєв А. З., Трішин К. О. порушують проблему рівня фізичної підготовки працівників патрульної поліції [9]. На Міжнародній науково-практичній конференції (Київ, 14–15 лютого 2019 р.) Пашаєв А. З., Проскурня Є. Є. детально аналізують питання щодо підвищення рівня фізичної підготовки та самозахисту працівників патрульної поліції у руслі євроатлантичної інтеграції України. Водночас науковці не виокремлюють виховних можливостей стройової підготовки в зміцненні службової дисципліни патрульних поліцейських [10].

Питання дослідження стройової підготовки як однієї із основних дисциплін професійного навчання, її ролі в зміцненні дисципліни та організації службової підготовки правоохоронців на сучасному етапі все ще недостатньо опрацьовані. Недосліджені та неврегульовані окремі складові питання, які стосуються особливостей професійної підготовки правоохоронців у частині стройового навчання, чим обумовлено мету публікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійне навчання майбутніх правоохоронців для силових підрозділів та структур держави регламентується Конституцією України, законами України, наказами МВС України, Стандартом вищої освіти України: спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність». Згідно із законом України «Про Національну поліцію» у переліку функціональних обов'язків сучасного поліцейського можемо виокремити такі: забезпечення безпеки громадян, застосовуючи при необхідності, достатні силові засоби та методи; здатність розрізняти ситуації небезпеки; керуючись етичними нормами діяти без упередження за будь-яких обставин; професійне виконання своїх службових обов'язків; припинення порушень публічного (громадського) порядку та масових заворушень; затримання правопорушників; силове протистояння тощо. З огляду на зазначене необхідно підкреслити, що обов'язки поліцейського здатні якісно виконувати лише високоосвічені, фізично підготовлені, свідомі особистості з високим рівнем відповідальності за результати службової діяльності, які володіють усіма набутими компетентностями: знаннями, вміннями, навичками, здібностями, сформованими професійними рисами, що набуваються у процесі навчання у навчальних закладах вищої освіти [1].

Згідно із вищевказаним структурні та системні зміни в організації і підходах щодо службової підготовки правоохоронців набувають актуальності, особливо в стройовій підготовці. Значимо, що стройова підготовка має на меті: вироблення у студентів уважності й умінь та навичок швидкого виконання команд; прищеплення правоохоронцям акуратності, формування зразкового зовнішнього виду та стройової постави; формування витривалості, спритності, моторності, фізичної загартованості, підтягнутості, стройової виправки та краси рухів; розвиток у майбутніх працівників поліції та інших правоохоронних органів дисциплінованості та формування почуття особистої відповідальності за правильне і чітке виконання команд, що сприяє зміцненню дисципліни [7].

Специфічність та особливість стройового навчання полягає в тому, що стройова підготовка проводиться не тільки на заняттях, а й відбувається постійно під час чергування згідно з графіком по охороні порядку в юридичному факультеті та в повсякденному житті студентів.

На основі аналізу сучасного стану службової підготовки правоохоронців у фокусі сучасних викликів обґрунтовано роль і місце стройової навченості в системі бойової підготовки. Стройова підготовка загартовує волю правоохоронців, удосконалює вміння володіти своїм тілом, розвиває уважність, спостережливість, колективізм, наполегливість, що сприяє дотриманню порядку та зміцненню дисципліни. Значимо, що основою підготовки студентів до спільних дій завжди стрій. Саме він виховує швидке, точне

й одночасне виконання волі командира. Стройова підготовка ґрунтується на глибокому розумінні студентом необхідності чітких, швидких і вправних дій під час виконання прийомів у складі групи. Стройовий вишкіл дисциплінує правоохоронців, сприяє виробленню у них швидких та чітких дій зі зброєю та без зброї. Стройова підготовка охоплює: 1) індивідуальну стройову підготовку (одиночне стройове навчання без зброї та зі зброєю); 2) колективну стройову підготовку (стройову злагодженість груп, відділень); 3) огляди готовності груп до виконання завдань (стройові огляди). В оволодінні майстерністю проведення стройового навчання вирішальне значення мають уміння викладача (командира) аналізувати свої досягнення й невдачі, результати кожного заняття, його систематична робота над підвищенням своїх знань [7].

На основі проведених досліджень та багаторічного досвіду пропонуємо організаційно-методичні рекомендації викладачам спеціальних дисциплін, які проводять заняття зі стройової підготовки правоохоронців.

1. Готуючись до заняття, необхідно досконало вивчити вимоги Стройового статуту.
2. Доцільно самостійно потренуватися у практичному виконанні стройових прийомів.
3. Незалежно від настрою і погодних умов бути бадьорим та підтягнутим.
4. Пояснювати лаконічно, чітко, бути суворо офіційним, звертатися до підлеглих тільки згідно з

вимогами статуту.

5. Обов'язково заохочувати в кінці кожного заняття студентів за зразкове виконання стройових прийомів, а також за старанність. Водночас в арсеналі кожного викладача (командира) є багато інших методичних прийомів, що дають змогу методично грамотно організувати стройове навчання згідно з вимогами Стройового статуту Збройних Сил України, яким керуються правоохоронні органи України. Суть полягає в тому, що обов'язок кожного командира (начальника, викладача) підрозділу – виявляти постійну турботу про стройовий вишкіл своїх підлеглих (курсантів). Виконання вимог Стройового статуту ЗС України у повсякденному житті навчального підрозділу є найкоротшим шляхом для досягнення мети – високого рівня стройової підготовки працівників поліції [2].

Детальний аналіз особливостей формування стратегії і тактики стройової підготовки правоохоронців дає змогу виокремити етапи та елементи, які нерозривно пов'язані між собою. На першому етапі варто виокремити методи стройової підготовки – сукупність вправ та способів, за допомогою яких досягається передача і засвоєння знань, формування умінь і навичок, виховання високих морально-бойових і психологічних якостей, стройове злагодження. Другий етап складається з елементів, взаємопов'язаних між собою, які прийнято називати прийомами навчання. Прийоми – це окремі деталі, складові частини методів. У стройовій підготовці застосовуються такі методи: словесно-наочний; тренувальний метод; пошуковий метод. Охарактеризуємо основні методи стройового навчання.

1. Словесно-наочний метод – це систематичне та послідовне доведення викладачем навчального матеріалу, показ (демонстрація) прийомів і дій, що вивчаються для отримання тими, хто навчається, нових знань та формування відповідної уяви. Показ може бути: особистий а також за допомогою тих, хто навчається, і спеціально проінструктованих; у ході показних занять та під час демонстрації навчальних відеороликів.

2. Метод вправ – це багаторазове виконання простих дій під наглядом викладача для закріплення отриманих знань та формування у тих, хто навчається, необхідних навичок.

3. Тренувальний метод – це виконання комплексних дій відповідно до визначених керівником занять алгоритмом, для формування у тих, хто навчається, необхідних умінь та навичок.

4. Пошуковий метод – це самостійне вивчення прийому або дії, який визначив безпосередній викладач (керівник), для здобування необхідних знань та вироблення у тих, хто навчається, необхідних умінь та навичок. З метою успішної організації стройового навчання недостатньо знати, чому вчити, треба ще знати, як вчити. З огляду на це саме методична майстерність викладача (командира) визначається умінням знайти такий метод навчання стройового прийому на цьому занятті, під час вивчення саме цього стройового прийому дасть найкращий результат у найкоротші терміни. Велике значення у стройовій підготовці має уміння викладача (командира) чітко й голосно подавати команди. Не чітко подана команда ускладнює її виконання, а неправильно віддана – зумовлює розгубленість студентів або невиконання і незадовільне виконання прийому. Попередню команду потрібно подавати виразно і протягло, щоб ті, хто навчається, зрозуміли, які дії вимагає від них викладач. Виконавчу команду потрібно подавати після паузи уривчасто й енергійно. З виконавчою командою ніколи не треба зволікати, оскільки це призводить до непотрібного перенапруження тих, хто навчається, та нечіткості їхніх дій. Перед поданням команди або відданням наказу

викладач (командир) зобов'язаний прийняти стройове положення. Це виховує в студентів дисциплінованість та повагу до строю та викладача [7].

Основні складові частини кожного стройового заняття такі: вступна частина, до якої входить огляд зовнішнього вигляду і вихід навчальної групи до місця занять на стройовий плац, оголошення теми, мети заняття, навчальних питань та повторення раніше вивчених прийомів; основна частина, яка охоплює вивчення і відпрацювання нових прийомів за розподілом та загалом; аключна частина, в якій проводиться аналіз проведеного заняття й оголошуються оцінки тим, хто навчається, визначаються завдання на самостійну підготовку.

Розглянемо проведення стройового навчання на заняттях з дисциплін професійного спрямування «Фізична підготовка та навички самозахисту», «Вогнева підготовка», «Тактико – спеціальна підготовка».

Основою стройової підготовки в усі часи історії завжди є стрій, який виховує швидке, точне і одностайне виконання волі командира. Саме стройова підготовка ґрунтується на глибокому розумінні студентами необхідності чітких, швидких і вправних дій при виконанні прийомів у складі групи. На практиці відомі такі стройові поняття: двошеренговий стрій, колона, розгорнутий, похідний стрій, шеренга, колона, ряд, дистанція, інтервал, фланг, фронт, тил, направляючий, замикаючий. Управління строєм здійснюється за допомогою команд та розпоряджень, які подає викладач голосом, сигналами та особистим прикладом, які передаються за допомогою технічних і рухових засобів. Зазначимо, що завдання викладача полягає в тому, що під час стройового навчання правоохоронець добре знав своє місце в строю за всяких умов, різні стройові прийоми без зброї і зі зброєю. Основні обов'язки правоохоронців перед шиккуванням і в строю, порядок виконання стройових прийомів визначені Стройовим статутом Збройних Сил України [2].

Стройова підготовка охоплює: індивідуальну стройову підготовку – одиночне стройове навчання без зброї та зі зброєю; колективну стройову підготовку – стройову злагодженість груп до виконання завдань. Стройове навчання проводиться на планових заняттях зі стройової підготовки й удосконалюється на всіх інших заняттях та в повсякденному житті. Водночас незначна кількість годин, передбачених навчальною програмою для проведення практичних занять зі стройової підготовки, позбавляють викладача права проводити індивідуальну стройову підготовку. Тому стройові вправи застосовуються у всіх частинах практичного заняття з фізичної підготовки та навичок самозахисту, вогневої підготовки та навичок володіння зброєю і тактико-спеціальної підготовки. У підготовчій частині викладачі їх використовують для організації початку занять, в основній – для організованого переходу до іншого виду вправ, у кінцевій – для організації закінчення заняття. Зазначимо, що використання стройових вправ на практичних заняттях з навчальних дисциплін професійного спрямування сприяє організації та доцільності розміщення груп студентів у стрільцькому тирі, спортивному залі чи на спортивному майданчику. Вони також використовуються для виховання почуття ритму й темпу, формування навичок для спільних дій, військово-прикладних навичок, формування правильної постави, підвищують емоційний стан студентів.

На першому етапі стройового навчання особлива увага щодо зовнішнього вигляду звертається на припасування обмундирування, взуття, їх справність і акуратність заправлення; виконання правил носіння знаків розрізнення; стрижку волосся, носіння короткої акуратної зачіски; стан спорядження. Постійне проведення таких стройових оглядів переконують, що правоохоронці мають бути прикладом дисциплінованості, виконання службових обов'язків, статутних норм та правил носіння форменого одягу. У результаті перевірки кожному студенту спеціальності «Правоохоронна діяльність» виставляється оцінка за зовнішній вигляд.

Другий важливий етап стройової підготовки передбачає вивчення стройових вправ. Стройові вправи – це найбільш раціональні способи шикунань і перешикунань, пересувань та інших дій, які виконуються відповідно до команд і правил Стройового статуту Збройних Сил України. Стройові вправи поділяють на: стройові прийоми, шикунання і перешикунання, пересування, розмикання і змикання. На цьому етапі навчання стройовим вправам потрібно починати з найбільш необхідних для проведення занять команд одночасно з усіх груп вправ. Навчання стройовим вправам починається з найбільш доступних вправ. Спочатку вчать шикунанням і перешикунанням, стройовим прийомом, пересуванням, а потім розмиканням і змиканням. Спочатку студенти навчаються шикунанню, де від них потрібно швидко й безпомилково знаходити своє місце в строю. Для цього застосовується комплексний ігровий метод: зміна місця шикунання, шикунання в коло, розмикання по точкам і інші. Завдання ставляться конкретні для кожного заняття. Стройові вправи доцільно включати в навчальну практику з перших занять. Варто зазначити, що уміння та навички правильного виконання стройових вправ потрібно прищеплювати студентам з першого курсу навчання.

Стройові вправи – один з основних засобів загальної фізичної підготовки. Вони становлять колективні або індивідуальні дії студентів у тому чи іншому строю [7].

Неможливо уявити організацію занять з фізичної, вогневої і тактико-спеціальної підготовки без використання стройових вправ. Викладач подає команди або розпорядження для різних пересувань, шикунів, розмикань – це дає змогу швидко та раціонально розмістити студентів на плацу, в залі або на спортивному майданчику. У результаті цього економиться час, а отже, підвищується загальна та моторна щільність практичного заняття.

Охарактеризуємо основні стройові прийоми та команди, що є складовими частинами виконання стройових вправ. Вивчення стройових справ розпочинається зі стройового положення, яке приймається за командою «СТРУНКО» За командою «ВІЛЬНО» слід відставити ліву ногу в сторону на ширину плечей, а руки завести за спину, треба бути уважним і не розмовляти. За командою «ЗАПРАВИТИСЬ», не залишаючи свого місця в строю, потрібно поправити зброю, обмундирування та спорядження; у разі потреби вийти зі строю – звернутися за дозволом до безпосереднього викладача (командира). Для зняття головних уборів подається команда «Головні убори (головний убір) – ЗНЯТИ», а для надівання – «Головні убори (головний убір) – НАДІТИ». «СТАВАЙ!» – за цією командою треба швидко стати зліва у шерензі. «РІВНЯЙСЬ!» – ця команда подається для вирівнювання строю. «ВІДСТАВИТИ!» – ця команда подається для скасування попередньої і припинення виконання вправи. «РОЗІЙДИСЬ!» – за цією командою студенти покидають стрій. Кількість студентів у строю визначають за командою «За порядком – РОЗПОДІЛИСЬ!». Розглянемо основні рухи стройових прийомів. Повороти на місці. Рух стройовим (похідним) кроком та бігом. Виконання військового вітання на місці та під час руху. Вихід із строю та повернення у стрій. Рапорт. Шикуння (в шеренгу, колону, в коло). Перешикування (в шерензі, колоні, два, три кола). Перешикування під час руху – дробленням, зведенням, розведенням, шаховим порядком.

Повороти на місці виконуються за командами: «Право-РУЧ», «Півоберта право-РУЧ», «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліво-РУЧ», «Кру-ГОМ». Повороти виконуються за командами: «Кру-ГОМ» – на півкола, «Ліво-РУЧ» – на чверть кола, «Півоберта ліво-РУЧ» – на одну восьму кола і проводяться в бік лівої руки на лівому підборі й на правому носку; «ПравоРУЧ» і «Півоберта право-РУЧ» – у бік правої руки на правому підборі й на лівому носку. Повороти виконуються на два рахунки: на «раз» студенти повертаються у визначений бік, зберігаючи правильне положення корпусу та не згинаючи ніг у колінах, переносять вагу тіла на ногу, що попереду, на «два» – найкоротшим шляхом приставляють другу ногу.

Рух здійснюється кроком або бігом. Крок – це визначений статутом спосіб ходи під час проходження служби. Нормальна швидкість руху кроком – 110–120 кроків за хвилину. Довжина кроку – 70–80 сантиметрів. Нормальна швидкість руху бігом – 160–180 кроків за хвилину. Довжина кроку – 80–90 сантиметрів. Крок буває стройовий і похідний.

Стройовий крок застосовується під час проходження студентами урочистим маршем; під час виконання вітання під час руху; під час підходу до викладача та відходу від нього; під час виходу із строю та поверненні на місце, а також під час занять із стройової підготовки.

Похідний крок застосовується в усіх інших випадках. Рух стройовим кроком починається за командою «Стройовим кроком – РУШ», а рух похідним кроком – за командою «Кроком – РУШ». За підготовчою командою потрібно подати корпус трохи вперед, перенести вагу тіла більше на праву ногу зі збереженням стійкості; за виконавчою командою почати рух з лівої ноги повним кроком. Під час руху стройовим кроком ногу з витягнутим уперед носком винести на висоту 15–20 сантиметрів від землі та поставити її твердо на всю стопу, піднімаючи водночас другу ногу.

Стройове положення зі зброєю те саме, що й без зброї. Автомат потрібно тримати в положенні «на ремінь» дульною частиною догори, кистю правої руки торкатися верхнього зрізу ременя, а автомат зі складеним прикладом – дульною частиною вниз.

Перед поданням команд: «На ремінь», «На груди», «За спину» – зброя попередньо ставиться на запобіжник за командою «Запобіжник – СТАВ».

Якщо необхідно відімкнути (відкинути) багнет або примкнути його, то подаються команди: «Багнет – ВІДІМКНУТИ (ВІДКИНУТИ)» і «Багнет – ПРИМКНУТИ».

Автомат із положення «на ремінь» береться «на груди» за командою «Автомат – на ГРУДИ» у три прийоми:

◆ перший прийом – подати праву руку за ременем трохи вгору, зняти автомат з плеча і, підхопивши його лівою рукою за ложе й ствольну накладку, тримати перед собою вертикально магазином ліворуч, дульним зрізом на висоті підборіддя,

◆ перший прийом – подати праву руку за ременем трохи вгору, зняти автомат з плеча і, підхопивши його лівою рукою за ложе й ствольну накладку, тримати перед собою вертикально магазином ліворуч, дульним зрізом на висоті підборіддя;

◆ другий прийом – правою рукою відвести ремінь праворуч і перехопити його долонею знизу так, щоб пальці були напівзігнуті й повернуті на себе; одночасно просунути під ремінь лікоть правої руки;

◆ третій прийом – закинути ремінь за голову; взяти автомат правою рукою за шийку приклада, а ліву руку швидко опустити.

Автомат із положення «на груди» береться «на ремінь» за командою «На реМІНЬ» у три прийоми:

◆ перший прийом – лівою рукою взяти автомат за ложе та ствольну накладку знизу й, подаючи його одночасно трохи вперед угору, вивільнити праву руку з-під ремня, узятися нею за шийку приклада й тримати автомат;

◆ другий прийом – піднімаючи автомат угору, перекинути ремінь через голову й тримати зброю перед собою вертикально, магазином ліворуч, дульним зрізом на висоті підборіддя;

◆ третій прийом – правою рукою взяти ремінь за його верхню частину й закинути автомат за праве плече в положення «на ремінь», а ліву руку швидко опустити.

Автомат «за спину» береться без багнета. Для переведення автомата з положення «на груди» в положення «за спину» та з положення «за спину» в положення «на груди» зброя попередньо береться за командою в положення «на ремінь».

Зброя з положення «на ремінь» береться в положення «за спину» за командою «Зброю – за СПИ-НУ» у два прийоми:

– перший прийом – лівою рукою взяти ремінь трохи нижче правого плеча, а правою рукою одночасно взятися за приклад;

– другий прийом – правою рукою трохи підняти зброю вгору, а лівою рукою закинути ремінь за голову на ліве плече; зброю та руки швидко опустити.

У разі потреби послабити (підтягти) ремінь подається команда «Ремінь – ПОСЛАБИТИ (ПІДТЯГТИ)».

За підготовчою командою автомат узяти в праву руку. За виконавчою командою зробити півоберта праворуч, одночасно відставити ліву ногу на крок ліворуч, і, нахилившись уперед, уперти зброю прикладом у стопу лівої ноги, а стволом покласти на згин правого ліктя; ноги в колінах не згинати; тримаючи правою рукою пряжку ремня, лівою рукою підтягти (послабити) його і без команди прийняти стройове положення [6].

Ефективність засвоєння студентами навиків виконання стройових прийомів чітко визначається під час практичного вивчення пересувань. До цієї групи належать вправи, пов'язані з переміщеннями різного характеру – стройовим, похідним кроком, кроком на місці, зупинка, зміна темпу, повороти під час руху, рух у прямих, косих та колових напрямках, розмикання та змикання за стройовим статутом.

Стройова злагодженість групи полягає у чітких, погоджених діях і перешикуваннях студентів в розгорнутих і похідних строях, у т. ч. при виконанні різних стройових прийомів зі зброєю – виконання прийомів зі зброєю на місці, повороти та рух зі зброєю, рух строем зі зброєю, виконання військового вітання у строю на місці та під час руху зі зброєю. Аналізуючи організаційні засади стройового навчання варто зазначити, що практичні заняття з стройової підготовки з вивчення теми «Участь у парадах» практично не проводяться через відсутність навчальних годин. Сьогодні не відпрацьовано механізм залучення студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» ЗВО Міністерства освіти і науки України в урочистих парадах та заходах за участю військовослужбовців та правоохоронних органів. Залучення груп правоохоронців до участі в парадах та проходження урочистим маршем за участю оркестру у строях дасть змогу підвищити якість та ефективність стройової підготовки. Інший важливий аспект дослідження визначається тим, що стройові вправи не є самоціллю, тобто викладач не присвячує цьому розділу службової підготовки великої кількості часу. Їх вивчають як засіб організації роботи студентів на практичних заняттях, тому їх часто називають організовувачими.

Аналізуючи інструментарій проведення занять, варто зазначити, що для успішного проведення практичних занять з стройової підготовки викладачу необхідно: знати методику навчання; знати команди і вміти правильно їх подавати; правильно вибирати своє місце перед строем; стежити за поставою й точністю виконання стройових вправ та проявляти вимогливість; вміти здійснювати підрахунок і проводити стройові вправи з музичним супроводом [6].

Неможливо залишити поза увагою те, що в практичному інструментарії стройової підготовки правоохоронців відсутнє фігурне марширування – це способи пересувань стройовим кроком, бігом або іншим способом, утворюючи різні фігури, поточне виконання різних видів перешикунів під час руху, які логічно переходять один в інший і за допомогою цього утворюються різні узори. Зазвичай воно відкриває паради, спортивні свята чи масові заходи та виступи. Надзвичайно ефективними є так звані тематичні, смислові шикуння, які підкреслюють тематику виступів – зображення тризуба, сонця, різних символів та слів.

Фігурне марширування сприяє розвитку почуття ритму, покращує орієнтацію в просторі та часі, розвиває рухову пам'ять, формує культуру рухів. Саме тому важливий аспект дослідження полягає в тому, щоб фігурне марширування включити до розділу вивчення стройових вправ програми стройової підготовки правоохоронців.

Встановлено, що такі фігурні шикуння – дієвий засіб виховання правоохоронців. Вони виховують в учасників патріотизм, дисциплінованість, організованість, почуття відповідальності за себе і за колектив та інші якості, а також приносять естетичну насолоду як глядачам, так і учасникам. Фігурні стройові шикуння можуть прикрасити урочисту частину будь-якого виховного та культурно-спортивного заходу, інших масових спортивних змагань. Кількість учасників, зміст програми виступу та інші питання, пов'язані з підготовкою стройового виступу, залежать насамперед від мети і завдань виступу та умов, в яких вони проводитимуться. Якби не були за масштабами та тематикою ці виступи, але основним елементом їхнього змісту є стройові вправи.

Таким чином, стройова підготовка – це один з найважливіших розділів професійного навчання майбутніх правоохоронців. Вона виховує в студентів високу дисциплінованість, звичку швидко, без зволікань, чітко та узгоджено виконувати прийоми та дії, бути підтягнутими й охайними.

Висновки. Стройова підготовка – це один з найважливіших розділів навчання і виховання студентів. Вона дисциплінує майбутнього правоохоронця, загартовує його фізично, виробляє гарну поставу, формує спритність, моторність, витривалість, уміння правильно і швидко виконувати команди командирів. Навички, набуті на заняттях із стройової підготовки, вдосконалюються на заняттях з тактичної, вогневої, фізичної підготовки й у повсякденному навчанні.

Саме тому дослідження насамперед спрямовано на удосконалення фахової підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів, що насамперед зумовлюється специфікою та складністю їхньої діяльності, суперечливістю соціально-економічних процесів, в які доводиться втручатися поліцейським, а також реальним станом розробленості змістовного компоненту у відомчій педагогічній теорії та практиці, який в окремих випадках відстає від реалій суспільного життя. Це потребує покращення стройового вишколу як одного з основних засобів зміцнення службової дисципліни та організації фізичної підготовки. Стройова підготовка є важливим чинником у сучасному бойовому навчанні, адже загартовує волю правоохоронців, сприяє дотриманню порядку й дисципліни, вдосконалює вміння володіти своїм тілом, розвиває увагу, спостережливість, колективізм і виконавчість. Такі рекомендації дають змогу студентам самостійно закріплювати, повторяти, вдосконалювати навички виконання практичного матеріалу зі стройової підготовки, пройденого на академічних практичних заняттях та тренінгах. На нашу думку, особливо в період особливого правового режиму воєнного стану, під час підготовки майбутніх поліцейських доцільно докорінно змінити підхід до стройового вишколу і зробити його систематичним та регулярним. На жаль, для цього нині навчальними планами передбачено мало годин і тільки на заняттях з навчальної дисципліни «Фізична підготовка та навички самозахисту».

Резюмуючи матеріали дослідження, враховуючи обґрунтування значних виховних можливостей стройової підготовки, котра сприяє зміцненню дисципліни та організації професійної підготовки сучасних правоохоронців, варто зазначити, що новизна публікації полягає у тому, щоб у ЗВО Міністерства освіти і науки України, які здійснюють підготовку фахівців за освітньою програмою «Правоохоронна діяльність» стройова підготовка була окремою дисципліною професійного спрямування як «Фізична підготовка та навички самозахисту», «Основи володіння зброєю та вогнева підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка».

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.10.2023).
2. Про Стройовий статут Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 549-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/549-14>. (дата звернення: 05.10.2023).

3. Ануфрієв М. І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ. Київ : РВВ МВС України, 2003. 440 с.
4. Албул С. В., Ніколаєв О. Т., Тьорло О. І., Йосипів Ю. Р. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. Одеса; Львів : ОДУВС; ЛьвДУВС, 2018. 480 с
5. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. 524 с
6. Вайда Т. С. Стройова підготовка правоохоронців. Методика проведення практичних занять: [для науково-педагогічного складу, працівників відділів організації служби, керівників підрозділів перемінного складу ВНЗ МВС України та курсантів правоохоронців] : навч.-метод. посібник. Херсон : ХФ ОДУВС. 2016. 140 с. 25
7. Вайда Т. С., Круглик М. І. Стройовий вишкіл курсантів ЗВО МВС України як важлива умова зміцнення службової дисципліни сучасних поліцейських. *Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських: матеріали круглого столу*. Одеса : ОДУВС, 2019. С. 19–25.
8. Конев О. Ю., Ніколаєв О. Т. Удосконалення службової підготовки майбутніх поліцейських. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України : матеріали круг, столу*, 31 жовт 2017. Одеса : ОДУВС, 2017. С. 97–100.
9. Коломієць Ю. М., Пашаєв А. З., Уварова О. Ю. Удосконалення рівня фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України шляхом проведення секційної роботи із спортивних єдиноборств. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. (24 травня 2018 р., м. Харків)*. Харків : ХНУВС, 2018. С. 73–76.
10. Пашаєв А. З., Трішин К. О. Проблемні питання рівня фізичної підготовки працівників патрульної поліції. *Службова підготовка як система виходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України*: матеріали круглого столу, м. Одеса, 02 листопада 2018 р. Одеса : ОДУВС, 2018. С. 125–127.

References

1. *Pro Natsionalnu politsiuu: Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 roku [About the National Police: Law of Ukraine dated July 2, 2015]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian]
2. *Pro Stroiovyi statut Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1999 roku № 549-XJV [On the Military Statute of the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine dated March 24, 1999 No. 549-XJV]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/549-14>
3. Anufriiev, M. I. (2003). *Sluzhbova pidhotovka pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [Service training of employees of internal affairs bodies]*. Kyiv: RVV MVS Ukrainy [in Ukrainian]
4. Albul, S. V., Nikolaiev, O. T., Torlo, O. I. & Yosypiv, Yu. R. (2018). *Taktyko-spetsialna pidhotovka pratsivnykiv Natsionalnoi politsii: navch. posib. [Tactical and special training of the National Police: training. manual]*. Odesa; Lviv: ODUVS; LvDUVS [in Ukrainian]
5. Bondarenko, V. V. (2018). *Profesiina pidhotovka pratsivnykiv patrolnoi politsii: zmist i perspektyvni napriamy: monohrafiia [rofessional training of patrol police officers: content and promising directions: monograph]*. Kyiv: FOP Kandyba T. P. [in Ukrainian]
6. Vaida, T. S. (2016). *Stroiova pidhotovka pravookhorontsiv. Metodyka provedennia praktychnykh zaniat: [dlia naukovo-pedahohichnoho skladu, pratsivnykiv viddiliv orhanizatsii sluzhby, kerivnykiv pidrozdiliv pereminnoho skladu VNZ MVS Ukrainy ta kursantiv pravookhorontsiv]: navchalno-metodychnyi posibnyk [Methodology for conducting practical classes: [for scientific and pedagogical staff, employees of departments of service organization, heads of units of the variable staff of the Higher Education Institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and cadets of law enforcement officers]: educational and methodological manual]*. Kherson: KhF ODUVS [in Ukrainian]
7. Vaida, T. S. & Kruhlyk, M. I. (2019). *Stroiovyi vyshkil kursantiv ZVO MVS Ukrainy yak vazhlyva umova zmitsnennia sluzhbovoi dystsypliny suchasnykh politseiskykh [Military training of cadets of the Military Academy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as an important condition for strengthening the service discipline of modern police officers]. Sluzhbovo-boiova pidhotovka yak osnova profesiinoi diialnosti politseiskykh: materialy kruhloho stolu - Military training of cadets of the Military Academy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as an important condition for strengthening the service discipline of modern police officers*. Odesa: ODUVS, 19 - 25 [in Ukrainian]

8. Konev, O. Yu. & Nikolaiev, O. T. (2017). Udoskonalennia sluzhbovoi pidhotovky maibutnikh politseyskykh [Improvement of service training of future police officers]. *Orhanizatsiia profesiinoi pidhotovky v pidrozdilakh Natsionalnoi politsii Ukrainy: materialy kruh, stolu, 31 zhovt 2017 - Organization of professional training in the units of the National Police of Ukraine: round table materials, October 31, 2017*. Odesa: ODUVS, 97-100 [in Ukrainian]
9. Kolomiets, Yu. M., Pashaiev, A. Z. & Uvarova, O. Yu. (2018). Udoskonalennia rivnia fizychnoi pidhotovky kursantiv VNZ MVS Ukrainy shliakhom provedennia sektsiinoi roboty iz sportyvnykh edynoborstv [Improving the level of physical training of cadets of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine by conducting sectional work on martial arts]. *Pidhotovka politseyskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy: zb. nauk. pr. (24 travnia 2018 r., m. Kharkiv) - Training of police officers in the context of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: coll. of science Ave. (May 24, 2018, Kharkiv)*. Kharkiv: KhNUVS, 73-76 [in Ukrainian]
10. Pashaiev, A. Z. & Trishyn, K. O. (2018). Problemni pytannia rivnia fizychnoi pidhotovky pratsivnykiv patrolnoi politsii [Problematic issues of the level of physical training of patrol police officers]. *Sluzhbova pidhotovka yak systema vykhodiv, spriamovanykh na udoskonalennia znan, umin ta navychok pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy, materialy kruhloho stolu, m. Odesa, 02 lystopada 2018 r. - Service training as a system of exits aimed at improving the knowledge, abilities and skills of employees of the National Police of Ukraine, materials of the round table, Odesa, November 02, 2018*. Odesa: ODUVS, 125-127 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 18.12.2023